

KRAJSOVSZKY GÁBOR:

„HOGY ELJÖJJÖN A LELKEKBE AZ ISTEN ORSZÁGA”¹

RÁKOSSZENTMIHÁLY, 2017. OKTÓBER 28.

Bevezető

„Új világért már sok vér folyik, sok szó esik. Mi tudjuk a kinyilatkoztatásból, de a történelem tapasztalatából is, hogy nincs más név, amelyben üdvösségünket lelhetnők, mint a mi Urunk Jézus Krisztus drága neve (ApCsel 4,12). Boldog leszek, ha ebben magyar szentjeink közbenjárására Istenünk keze megsegít és a régi magyar erények – mesékre térés (2Tim 4,4) helyett – újból visszatérnek és az egyedül kipróbált, egyedül jónak bizonyult alapon, nehéz időkben egyéni, családi és nemzeti újjászületés következik el Egyház és haza kimondhatatlan javára, lelkünk örök boldogságára.”²

Mindszenty-Pehm József fent idézett gondolatainak különös aktualitást ad az utóbbi években ellenséges szándékú fináncoligarchiák egyre nagyobb erővel megindított támadása és bosszúhadjárata Európa és az európai kereszténység ellen. Az Európai Unió hivatalosan is megtagadta alapokmányában a kereszténységet – ez teológiailag is hittagadással ér fel. Bár a küzdelem emberileg esélytelennek tűnik és szívszorítóan aránytalan, mégis meg kell próbálnunk mindent megtenni ez ellen, mert ha meg se próbáljuk, akkor esélyünk sincsen ennek megfékezésére. A másik aktualitás a 2020-ra Magyarországra kitűzött Eucharisztikus Világkongresszusra³ történő felkészülés. Az Oltáriszentségnek (és a papi hivatásoknak) magyar vértanúja is van, Brenner János, akit az akkori magyarországi isten- és emberellenes rendszer bérencei 1957. december 16-án öltek meg, 32 késszúrással.⁴ Lelki naplójából való a

¹ Mindszenty József ország-felajánló imája, 1946. augusztus 25.

² Mindszenty József püspök körlevele, 1944. április 3. (VÉL I.1.2. 1944/VI. 33.) In: Folytonos fegyverropogás közepette – Források a veszprémi egyházmegye második világháborús veszteségeiről I. Szerkesztette: Varga Tibor László. Veszprém, 2015. 16.

³ Az 1938-as budapesti Eucharisztikus Világkongresszus Emlékkönyve <http://eucharisztikuskongresszus.hu/euchar.html>

⁴ Soós Viktor Attila: Papgyilkosság a nyugati határ mentén I-II.

http://web.axelero.hu/kesz/jel/04_10/soos.html

http://web.axelero.hu/kesz/jel/04_11/soos.html

következő részlet: „Minél mélyebben átéled Krisztus lényegi valóságát az Oltáriszentségben, annál mélyebb lesz lelkiéleted. Ha nem megy az ima és az elmélkedés, éld át a Valóságot, hogy Krisztus éppen úgy ott van jelen, mint te. Nem elég a tökéletességet aprólékos gonddal teljesíteni, hanem tartalommal is meg kell tölteni, s ez a tartalom Jézus mélységes, benső, életigényként felbukkanó szeretete.”⁵ Az isteni Kinyilatkoztatáson alapuló tiszta, hamisítatlan hit megőrzése ebben a nagy aposztáziába egyre jobban belesüllyedő korban a megmaradás kulcskérdése. 1945-ben az országot megszálló, istentelen kommunizmus rombolása már akkor elkezdte sátáni működését. Ahogyan azt Major Kálmán, a veszprémi feloszlatott szeminárium spirituális koncepció perében – mert hol máshol is köthetett volna ki a kommunista „igazságszolgáltatás” karmainak jóvoltából – a következő bátor nyilatkozatot tette: „A legelső ügyészségi kihallgatás alkalmával, aminek jegyzőkönyvét nem voltam hajlandó aláírni, azt vágták a fejemhez: amit önök Veszprémben műveltek, az egyházi mezbe bújtatott reakció volt. Erre a vádra innen felelek: amit meg önök művelnek ellenem és ellenünk, az meg törvényes mezbe bújtatott egyházüldözés!”⁶

Az alábbi tanulmányban – időben sokszor egymástól távol eső évek eseményeit ismertetve – a mai nehéz kor aktualitásaihoz, valamint az idei év kerek évfordulóihoz tartozó események, epizódok kerülnek bemutatásra.

A Szombathelyi Egyházmegyei Zsinat határozatai

1927-ben, 90 esztendővel ezelőtt került megrendezésre a szombathelyi egyházmegyei zsinat. Ennek egyik legjelentősebb dokumentumát Gróf Mikes János szombathelyi megyéspüspök felkérésére Pehm József, akkori zalaegerszegi apátplébános dolgozta ki. A hitterjesztésre és hithirdetésre vonatkozó, akkori elengedhetetlen intézkedések ma változatlan aktualitással bírnak. A következőkben az erről szóló részletes közlemény⁷ releváns részeiből olvashatunk.

>Gróf Mikes János megyéspüspök kezdeményezésére 1927. október 5-8. között tartották meg a szombathelyi egyházmegye II. zsinatát a püspöki székvárosban. Pehm József zalaegerszegi apátplébános, a későbbi Mindszenty bíboros jelentős szerepet játszott a zsinat

⁵ Brenner János imafüzet. Martinus Kiadó, Szombathely 2009. 39. <http://brennerjanos.hu/misc/news/40/brenner-janos-imafuzet-kis-meret.pdf>

⁶ Major Kálmán veszprémi spirituális az utolsó szó jogán. In: Krajsovszky Gábor: Harcold halálíg az igazság harcát. Rákosszentmihály, 2014. október 25. Konferencia előadás szerkesztett változata. 10. oldal <http://mek.oszk.hu/14700/14793/14793.pdf>

⁷ Kováts Péter: Mindszenty József és az 1927-es szombathelyi egyházmegyei zsinat. Vasi Szemle 2005. 4. szám <http://www.vasiszemle.hu/2005/04/kovats.htm>

történetében. A zsinati előkészületek egyik legjelentősebb dokumentuma *"A plébániák szaporításának ügye a szombathelyi egyházmegye zalai részében"* című memorandum.

Pehm József fiatalon, 27 évesen került a zalaegerszegi plébániának és öt filiájának élére, 1919-ben, miután 1917-től már a zalai megyeszékhelyen működött gimnáziumi hittanárként.

Lelkipásztori munkássága mellett történeti kutatásokkal is foglalkozott, a XVIII. századi kiemelkedő veszprémi püspök, Padányi Bíró Márton életművével, s ahogy emlékirataiban lejegyzí: "(...) kutatásaim alatt, ahogyan megismerkedtem a török utáni lendületes újjáépítéssel, akaratlanul is sok új gondolatom támadt. Így lettem folytatója a XVIII. századi újjáépítésnek 150 év múlva, előbb Zalaegerszegen, majd a szombathelyi egyházmegye zalai részében 1927 után, mint püspöki biztos és még később, mint püspök a nagy terjedelmű veszprémi egyházmegyében".

A memorandum a szombathelyi egyházmegye zalai részének vallási és társadalmi viszonyait tárgyalja. Erről a területről a magyar közvélemény alig tud valamit. A vidék népe "tisztá magyar fajta".

Pehm a túlnyomó katolikus többségben látja annak a jelenségnek az okát, hogy hosszú idő óta Zala megyében a legkisebb az öngyilkosok száma, és bámulatos a családok erkölcsi épsége. Nem megy ritkaságszámba a tíz-tizenkét gyermekes család, a hat-hét gyermekes pedig teljesen megszokott. A nép anyagi viszonyai azonban elszomorítóak.

"Az iskolás gyermekek vasárnapi misehallgatása zalai utak és távolságok mellett jámbor óhaj. 1927. május 11-én iskolalátogatás alkalmával a Salomvárhoz tartozó Németfalu új iskolájában megkérdeztem, hogy a megelőző vasárnapon – gyönyörű időben – hányan voltak templomban. A 60 közül egy se. A szülők se, mint megtudtam. A távolság 6,04 km. Mi van télen, és mi van 10-14 km-es távolság esetén?"

Ilyen körülmények között a beteglátogatás, a "lelkipásztori éber örökös a hit és erkölcs terén" komoly akadályokba ütközik, vagy szinte egyenesen lehetetlen. Pehm leír egy megröszéltető esetet, amikor az egyik filiában egy újszülöttet hetekig nem kereszteltették meg a szülők, mert arra vártak, hogy az út végre járható lesz, és át lehet menni a plébánia székhelyére. Végül a csecsemőt édesapja tarisznyában vitte át oda, és a gyermeket az apja hátán, a tarisznyában keresztelték meg, "...ki így tarisznyában lett a kath. Anyaszentegyház tagja és az örök élet várományosa."

Pehm József ezt a következtetést vonja le az eddigiekből: "Intenzív lelkipásztorkodást korszerű keretek között Zalában várni nem lehet."

Pehm szerint elkerülhetetlen a plébániák számának szaporítása a vizsgált területen. Ennek két okát abban látja, hogy:

"1. A hívek száma általában megkétszereződött, a papság száma pedig nem változott. 2. Veszedelmes jelenségek merülnek fel, amiknek orvoslását a plébániák szaporítása hozhatná meg."

Melyek ezek a veszedelmes jelenségek? Ilyen az agrárszocializmus. Agitátorainak ténykedése nyomán nagyban terjed a papgyűlölet.

A sajtó terén is olyan jelenségek figyelhetők meg, melyekről Pehm negatív véleménnyel van. Baloldali, az egyház szellemiségétől távol álló lapok komoly olvasótáborral rendelkeznek a nép körében, a katolikus szellemiségűek viszont jóval kisebbel, mint várható lenne. Főképp Nova és Letenye környékén rossz a helyzet. "Egyetlen csendőrörs körzetébe 31 Népszava járt 1922-ben egyszerű csizmás embereknek. (...) Egy évtized múlva már ez a sajtó üressé teheti a templomokat, sőt talán a provideáló papra is inzultus vár az utcán."⁸

A statisztikák szerint a vizsgált területen növekszik a bűnözés. A lopás, testi sértés, gyilkosság, egyes helyeken a hamis eskü is hihetetlen mértékben elszaporodott, a közelmúltban pedig a magzatelhajtás is megjelent.⁹

A püspök és a zsinat támogatta a memorandumban foglaltakat, és a következő időszakban sorra alapította a püspök a zalai lelkészségeket (kurációk). 1928-ban öt ilyen létesített.

A reform végrehajtását Mindszenty mint zalai püspöki biztos felügyelte.

Október 5-én, a zsinat első tanácskozó ülésén tárgyalnak a küldöttek a törvénykönyv tervezetének 50. §-áról: "Az egyházmegye jelen állapota kívánatossá teszi több új plébánia felállítását, illetőleg egyes plébániák megosztását, mert nagy kiterjedésük és a hívek száma miatt nem lehet egy helyről eredményes lelkipásztori munkát folytatni." Ennél a paragrafusnál ismerteti Pehm a memorandumban foglaltakat a zsinat előtt. Kijelenti, hogy már majdnem elérkezett az utolsó óra a segítségre, melynek elmulasztása a zalai katolikus nép elvesztését jelentené az egyház számára.

⁸ Ehhez kapcsolódóan lásd: Vigyázatok az újsággal! Mindszenty-Pehm József sajtóröpirata című alfejezetet.

⁹ Mindszenty József később 1947-ben is nyilatkozott erről a kérdésről. „A gyermek felé kezek nyúlnak, és ezek a kezek nem Jézus kezei, nem az Egyház karjai, hanem az avatatlanok, a nevelésre nem termettek karmai. Ugyanaz a kéz, amely szűkebbre szabja a hittanórák ajtáját, sarkig kitarja a javítóintézetek, fogdák és fegyházak kapuit. Vallásszabadságot ígérni és a vallástalanság műveit intézményesíteni, az a képmutatás tobzódása.” In: „Alkudozás a hitoktatás körül” – ez a témája ennek a beszédjének és ezt annak idején Győrben mondta el Mindszenty József: Hirdettem az Igét, 141-143. Mindszenty József: Emlékirataim. Helikon Kiadó 2015. Szerkesztő: Soós Viktor Attila. 187-188.

Ugyancsak október 6-án, a negyedik tanácskozó ülésen Pehm javaslatára határozat születik a Szent Márton oltalma alatt álló egyházmegyei misszió-egyesület megalapításáról. Feladata többek között népmissziók, konferenciák szervezése.¹⁰

Az október 7-i hatodik (egyben utolsó) tanácskozó ülésen Pehm két javaslatot nyújt be. A zsinat mindkettőt elfogadja. Az elsőben azt indítványozza, hogy a tanítói körök minden évben tavasszal és ősszel tartsanak köri gyűlést a tanítás és nevelés kérdéseiről.

Pehm fentebb tárgyalt javaslatait a zsinat elfogadta, a püspök pedig megerősítette, így törvényerőre emelkedtek.<

Vigyázzatok az újsággal! Mindszenty-Pehm József sajtóröpirata¹¹

Mindszenty-Pehm Józsefnek az ateista sajtó mérhetetlen károkozó tevékenységével kapcsolatos figyelmeztetése a mai korban ugyanúgy aktuális. Ennek előzményeként került kiadásra 1919-20-ban az ugyancsak általa szerkesztett Sajtóröpirat, amely autentikus idézetekkel helyezi éles fénybe az akkori időben is már gátlástalanul terjeszkedő, a baloldali-liberális irányzat határt nem ismerő, romboló törekvéseit.¹²

>Jelen fejezetben Mindszenty-Pehm József Zalaegerszegen megjelent sajtóröpiratából (1919-1920) kerül kiemelésre néhány, általa súlyosan elítélt, a kereszténységet mélyen megvető és háttérbe szorító újságidézet, az akkori, keresztényellenes, nem-keresztény irányzatú, ateista sajtótermékekből.¹³ Mindszenty József jogos kritikáiban egy adott *szellemiség*-elleni állásfoglalásáról van szó. Ezekkel a nézetekkel, amelyek ellen Mindszenty József tiltakozik, ma ugyanúgy a legkisebb mértékben sem azonosulhat egy magát kereszténynek, vagy bármilyen vallásúnak mondott személy, vagy egy olyan valaki, aki helyes szemléletű, természetes erkölcsi alapon áll. Különben az ilyen ember – ugyancsak Mindszenty József későbbi szavaival élve – idegen bandák kötelékében silány szegődmény

¹⁰ >A hitetlenség gyökere sok esetben a vallási műveletlenség, éppen ezért ennek felszámolása a mai korban is elengedhetetlenül szükséges. Vallási ismeretek tekintetében a legtöbbször nem lehet „elégé alacsonyra célozni”, hogy ennek ellenére ne lőjünk fölé.< (Salamon László felnőtt katekéziséből).

¹¹ Pehm József: Vigyázzatok az újsággal! Sajtóröpirat. Zalaegerszegi Sajtóbizottság (évmegjelölés nélkül) Berzsenyi Dániel Könyvtár Szombathely. Paksy Zoltán: Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13. Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 129-163.

¹² In: Krajsovszky Gábor: Vixit et vivat Pannoniae sacrae – élt és éljen a szent Pannóniáért! Mindszenty-Pehm József zalaegerszegi sajtótevékenységének egy szakaszáról a kortárs nyilatkozatok, aktualitások tükrében. Rákosszentmihály, 2012. október 20. Konferencia előadás szerkesztett változata.

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_51.pdf

¹³ Erre utalás történik már az 1927-es szombathelyi egyházmegyei zsinat alkalmával is. Ehhez kapcsolódóan lásd: A Szombathelyi Egyházmegyei Zsinat határozatai című alfejezetet.

lesz. A sajtóröpiratról csupán néhány publikáció jelent meg,¹⁴ viszont szövege teljes terjedelmében a megadott forrásokban hozzáférhető. A jelen összeállításban szereplő válogatott idézetek főként az akkori Pesti Hírlapból valók. A hozzájuk kapcsolódó kritika pedig mindennél többet mond. Mindszenty-Pehm József 1918 Karácsonyán elindítja saját lapját, a Zalamegyei Újságot. Erről a sajtóröpiratban a következők állnak: „Föltétlen keresztény, megalkuvást nem ismerő, igazáért sokat üldözött újság. A »Pesti Élet« a megfojtandók közé számítja.”¹⁵ A sajtó szerepéről szóban is közzétett nyilatkozataiból került válogatásra az alábbi idézetgyűjtemény.

„Elcsépelet mondás, de megdönthetetlen igazság: a sajtó nagyhatalom. (...) A sajtó irányítja a közvélemény néven ismert közfelfogást, közakaratot és közhangulatot.”¹⁶ „A legtöbb tanult embernek is egyetlen, de lemaradhatatlan szellemi élvezete (...) Elolvasása után (...) már a lapból és a lapról beszélnek az emberek és úgy beszélnek, ahogy az a lap beszélt nekik. (...) A hitetlen világ remegve emlegeti a szószék, a gyóntatószék hatalmát. De a pap szava nem ér messzebb a templom kapujánál, a falaknál. (...) A *Pesti Hírlap* naponként 70.000 prédikációban hirdeti az istentelenség és az erkölcstelenség evangéliumát. És csudáljuk a magyar közélet szomorú sivárságát, az intelligencia hitközönyét, a nép romlottságát, mikor ily óriási méretekben folyik a tévelyek elhintése. (...) Ne is csodáljuk aztán, hogy a keresztény gondolat néma, hogy a keresztény közvélemény merő nulla, amikor a szabadkőműves, radikalizmus és szociáldemokrácia kalózlobogói alatt nagyra nőtt tábor folytatja a harcot a legszentebb alapok ellen: a keresztény hit és erkölcs, a társadalmi rend és a haza teljes felforgatására.”¹⁷ „A »magyar« sajtó fáradhatatlan annak hirdetésében, hogy hit és tudomány összeférhetetlen, a hit a butasággal jár karonfogva. »A hit, a vallás oly méreg, mint az alkohol: butít, gyilkol, aljasít.« Így mutogatja a sajtó zúzóját a *Szabadgondolat*. (...) Sok jó, sok közönyös szülő megrendült, mikor a hittant eltörölték, mikor helyébe a kommunista káté jött, amikor nem engedték Jézushoz menni a kisdedeket.”¹⁸ 1911-ben a Pesti Hírlap nekiront a gimnáziumok hitvallásos szellemének: „Miniszteri rendelettel kellene – írja – betiltani a szépen hangzó, de erkölcsi romlást okozó (!) fakultatív vallási gyakorlatokat is.”¹⁹ 1919-ben pedig ezt írja: „Ki a hittannal az iskolákból, mert a hittan nyilvánvaló hazugságokat

¹⁴ Paksy Zoltán: Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13. Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 53. Tyekvicska Árpád: „Ahogy régen, most is boldog voltam velük.” Mindszenty (Pehm) József és Zalaegerszeg. In: Zala megye ezer éve 246-255. Szerkesztő: Kostyál László Zalaegerszeg, 2001. 247.

¹⁵ Sajtóröpirat 32.

¹⁶ Sajtóröpirat 3.

¹⁷ Sajtóröpirat 4-5.

¹⁸ Sajtóröpirat 6.

¹⁹ Sajtóröpirat 6.

önt a gyermekekbe. (...) Hogy felsikoltottak akkor az édesanyák, mint a betlehemi anyák Heródes törére. És talán Heródes a törrel megint közel jár a beeresztett Pesti Hírlap és társai gúnyájában. (...) Tárcaiban, regényekben, szerkesztői üzenetekben tervezett hadjárat folyik a dogmák ellen. Nem volt keresztény tan, amelyen ne mulattak, ne szellemeskedtek volna. A gúny választóvizével öntötték le s tették nevetségessé a gondviselésben való hitet, az imát, a gyónást, a misét, a szentséget, a Máriakultuszt – írja Kálvintéri* híres röpiratában. A Pesti Hírlap, Világ, Pesti Napló, Est, Nap, Friss Újság, Kis Újság, Népszava, Nyugat, Huszadik Század stb. szerint Jézus Krisztus, szentségek, Anyaszentegyház – mind hazugság. Éppen ezért a Fényes Samuk** és más újságírók szerint a keresztény egyházat igazán tüzzel-vassal ki kellene irtani a föld színéről. Mi a keresztény lapokban soha a Fényes Samuk vallásának kifigurázását nem olvastuk, de lám a keresztény földön, keresztény pénzen felhizlalt sajtó ki akarja irtani a kereszténységet.”²⁰

„Ennek a sajtónak pusztára a neve és félig-meddig a nyelve magyar, de a lelke nem a miénk, az nemzetközi, hazátlan bitang lélek, amelynek a magyar földön semmi sem tetszik: csak a magyar pénz és a magyar kenyér. A múltunk, a történelmünk előtte utálat és gúny tárgya. (...) Nincs az a szenny, az a piszok, amivel a magyarságot befesteni ne igyekeztek volna. Ezért is volt olyan veszett külföldön a hírünk. Megcsinálta a saját sajtó. (...) Ez a sajtó volt az, amely hidat vert a magyarság ellenségeinek.”²¹

„Keseregtek véreim? Sírjon, sajogjon is a szív. Ki bűne tette? A sajtóé! Nem, nem a sajtó a főbűnös. Jupiterhez, a főistenhez panaszra mentek az erdő fái a fejsze ellen, hogy az mind kipusztítja őket. Jupiter csitítja őket: »Ne bántsátok a fejszét, ti adátok a kártékony fejszébe a nyelet.« Ezt a szörnyeteget, amelyik megölte Magyarországot, mi hizlaltuk nagyra. Mi vagyunk a haza, a kereszténység gyilkosai, amikor házunkba eresztettük, pénzeltük. (...) A kommunizmus nem véletlenül csöppent ide négy és fél hónapra: pompásan dolgozó pionírok készítették neki az utat négy és fél évtizeden át. A kommunizmus a magyartalan és kereszténytelen sajtó dús vetése. Az utca csöcseléke, a Lenin-fiúk a cinkotai gyilkosokat eszményítő sajtón nőttek fel. Az úri betyárokat is nevelte valami: a szabadkőműves, liberális, Istent, felebarátot nem ismerő sajtó.”²²<

²⁰ Sajtóröpirat 6. *Kálvintéri, azaz Bangha Béla (egyik álneve volt ez). **Fényes Samu ügyvéd, regény- és drámaíró, filozófiai, szociológiai és jogi író, a liberális polgárság szószólója. In: Paksy Zoltán: Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13. Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 133-134.

²¹ Sajtóröpirat 10.

²² Sajtóröpirat 12.

A békepapok visszatérnek

„1956. október 23-a. Csendes, őszei nap. A világ még nem sejti, hogy ezen az estén és a következő napokon visszafojtott lélegzettel figyeli majd az eseményeket, amelyek Európa szívében egy kicsi országban lejátszódik.

Egy nép, amelynek az életénél is fontosabb a szabadságharc az elnyomók ellen. A budapesti barikádokon vállvetve küzdenek diákok és munkások. A világ szorongva figyeli a Magyar Szabadságharc eseményeit. Csodálattal, bámulattal és együttérzéssel adóznak a bátor kicsi magyar nép iránt.

Az első orosz támadások összeomlottak a felkelők tüzében. De az irtózatot erejű támadással a szabadságharcosok nem tudnak tartósan szembeszállni. Napokon át tovább küzdenek szétszórt, magányos támpontjaikon. A szovjet páncélosok elárasztják a várost. Az oroszok a katonai megszállással egyidejűleg átveszik a politikai vezetést. Szolnoki főhadiszállásukon megbízzák Kádár Jánost, a kommunista párt első titkárát a kizáróan kommunistákból álló kormány megalakításával. Nagy Imre hiába próbál Maléter Pállal összeköttetést kapni, míg végre felismeri, hogy hadügyminiszterét az oroszok kelepchébe csalták és elfogták. Nagy Imre hívei sürgetésére a jugoszláv követség védelme alá helyezi magát. Mindszenty hercegprímás az amerikai nagykövetségen kénytelen menedéket keresni. A fővárosra és az országra komor, kétségbejítő hangulat nehezedik.”²³

„Egész máig az a tudat vigasztalhatta őket (a hűségeseket – KG): az állam üldöz engem, de az Egyház az én oldalamon áll. *Félek, hogy egyesek össze fognak omlani, és ez a rezsim és a békepapok tapsa kíséretében fog megtörténni.* Ez a dolog aggaszt engem. Ők kitartanak testi és lelki nyomorúságban, még a megaláztatásban is, az utolsó pillanatig. Ha most magas hivatalt foglalnék el ily módon leírt háttérrel, kemény kritikának tenném ki magamat és gondtalan életemet.”²⁴

²³ Magyarország lángokban – Egy nép harca a szabadságért (Ungarn in Flammen) 1956. <https://www.youtube.com/watch?v=m7lcMhfOrrk>

²⁴ Mindszenty bíboros levele a (vatikáni) bíboros államtitkárhoz (H. J. Cicognanihoz) 1964. március 25. In: Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor: A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza. Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentzsékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016. 196.

Az 1956-os kommunista megtorlásokkal párhuzamosan rövid idő alatt visszaállították a kommunista terrorrendszer egyházi bázisát képező békepapi mozgalmat. Erről a közelmúltban részletes tanulmányok jelentek meg.²⁵

Az 1990-es politikai fordulat évében sokan szinte eufórikus reménykedéssel tekintettek az eljövendő évek elé, mind állami, mind egyházi vonalon is remélve a rég várt felemelkedést és az erkölcsi igazságtételt, Mindszenty bíboros 1956-ban elhangzott rádióbeszéde, illetve végrendelete értelmében: „A bukott rendszer örököseinek eddigi visszatekintő leleplezései feltárták, hogy a törvényes felelősségre vonásoknak minden vonalon, és pedig független és pártatlan bíróság útján kell bekövetkezniök. Magánbosszúkat el kell kerülni, ki kell küszöbölni. A bukott rendszer részesei és örökösei külön felelősséget viselnek saját tevékenységükért, mulasztásért, késedelemért vagy helytelen intézkedésért egyaránt. Azt a magyar nép természetesnek találja, hogy nagy múltú és nagy értékű intézményeinkről gondoskodni kell. Ugyanebben a minőségben továbbá megemlítem az ország hat és fél millió katolikus hívőjének tájékoztatására, hogy a bukott rendszer erőszakának és csalárdságának minden nyomát egyházi vonalon felszámoljuk. Ez nálunk ősi hit- és erkölcsstanunkból és az Egyházzal egyidős jogszabályokból önként adódik.”²⁶ Végrendeletében pedig így ír: „Ha Isten ránk tekint, (...) csak a sietve visszaállítandó független és magyar bíróság lehet illetékes a számonkérésben.”²⁷ Az azóta eltelt több mint negyed század sajnálatosan azt bizonyítja, hogy az igazságot szolgáltató és elégtételt adó számonkérés *sem állami-, sem egyházi vonalon* mind a mai napig nem történt meg!²⁸

Nagyon tanulságos Bognár Lajos esztergomi egyházmegyes áldozópap visszaemlékezése, amely őszintén és leplezetlenül tárja fel mindezen problémák okait. Csak egy rövid idézet belőle: „1989. a változás éve. Nem is tudjuk kellően értékelni! Nagyobb, mint a tatárjárás után IV. Béla második ország-alapítása. És nagyobb 1686-tól, a törökök kiűzésének évéről kezdődő élete országunknak. ***Ekkor az ellenség egy szálíg kitakarodott.***

²⁵ <http://www.vasiszemle.hu/2015/05/krajsovszky.htm>

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_127.pdf

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_140.pdf

Székely Tibor: „Kisaplázadás” (1957-1961) Kézirat, 2011. 3.8.1. sz. melléklet (402-407. oldal)

<http://mek.oszk.hu/09500/09579/>

<https://ujember.hu/kalman-peregrin-ofm/>

²⁶ Mindszenty József rádióbeszéde – 1956. november 3. (Szabad Kossuth Rádió Budapest, Szabad Petőfi Rádió Győr) <http://mek.niif.hu/01900/01937/html/szerviz/dokument/mindsts.htm>

²⁷ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 77.

²⁸ http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_6.pdf

Most egy pofon nélkül megúszták, és itt maradtak. Hangjuk és hatalmuk van! A tőlük való megszabadulás kötelező feladatunk!²⁹

Szendi József, néhai veszprémi érsek Számvetés³⁰ című visszaemlékező könyvében a következőket írja le – két bátor hangú levélben közzétéve – egy akkor nagyon óhajtott, de eleinte igen nagy belső egyházi ellenállásba ütköző (de később kényszerűségből elfogadott) eseménysorozatról. Visszaemlékezésének előszavában így ír: >Az istentelen kommunista rezsim nemcsak hazug propagandával, hanem elhallgattatással, is igyekezett megakadályozni az igazság megismerését. Ezért úgy gondolom, eleget kell tennem azok kérésének, akik arra bíztattak, írjam le mindazt, ami velem történt attól kezdve, hogy az Egyház szolgálatába szegődtem. A történelemkönyvek száraz adatait jól kiegészítheti, élményt keltővé teheti egy ilyen személyes vallomás. Általa jobban megérthetjük hazánk és Egyházunk történelmét 1940-től napjainkig. Elmondhatjuk Szent Pállal, hogy rossz napokat éltünk (Ef 5,10). Olyan idők, amikor a Gonosz nem csak titkos lehallgató készülékekkel, hanem a legfelsőbb egyházi tisztségviselők beszerzésével és közreműködésével is igyekezett az Egyház életére romboló befolyást gyakorolni. A számvetésben megemlített és félrevezetett személyek legnagyobb részt már nincsenek életben. Ennek ellenére buzgón kell imádkoznunk a 89. zsoltár kérését: „Taníts meg számot vetni napjaink sorával, hogy bölcsességre neveljük szívünket.” (Zsolt 89,12) <³¹ A „Számvetés” így folytatódik:

„Május 26-án Paskai László prímás-érsek felkérésére javaslatot készítettem a nyári püspökkari konferencia napirendjére, 13 pontban. A következőket kérem:

Veszprém, 1989. május 26.

Eminenciás Bíboros, Érsek-Prímás Úr!

Magyar papi egység: Eminenciád már korábban meghirdette a magyar papi egység helyreállításának és megszervezésének szükségességét. Ennek legfőbb akadálya, a párt által létrehívott békepapi mozgalom, mely egyrészt azt sejtette jogtalanul, hogy az a pap, aki nem tagja mozgalomnak, az nem híve a békének, másrészt megosztotta a papságot, ahogy arra a múlt évi vatikáni *ad limina* látogatásunkkor hivatalos helyről figyelmeztetést kaptunk. Ez a mozgalom sem az Isten, sem a magyar Egyház, hanem csak a párt érdekeit szolgálta annyira, hogy még az előadók tiszteletdíját és a résztvevők útiköltségeit is a párt, illetve az általa

²⁹ Bognár Lajos: Az Esztergomi Egyházmegye fél évszázada – élmények, érzések, értesülések. Egyháztörténeti segédkönyv. Hitoktatási Bt. Kiadó, 2001. 69. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/Mind_147.pdf

³⁰ Szendi József: Számvetés. Szendi József érsek emlékezései. Veszprém, 2003.

³¹ Szendi József: Számvetés. Szendi József érsek emlékezései. Veszprém, 2003. 5.

irányított Hazafias Népfront fedezte. Kérem, hogy a magyar katolikus püspöki kar hozzon döntést arról, hogy erre a békepapi mozgalomra nincs szüksége, és mert megosztja a papságunkat, szólítsuk fel papjainkat, hogy lépjenek ki belőle. Minden katolikus pap Krisztustól kapott küldetése miatt a béke papja. természetesen nem azé a békéé, amit a világ ad, hanem az Úr Jézus békéjéé (Jn 14,27). Tegyük meg ezt annál is inkább, mert (...) ezeknek a gyűléseknek a kiadásai ablakon kidobott pénzek. Egyúttal azt is javaslom, hogy a püspöki kar is azonnal szüntesse meg Opus Pacis mozgalmának működését is, mert arra ugyanis csak látszateltetés miatt volt szükség.

Mindszenty-ügyről: Eminenciád legutóbbi televíziós riportjában úgy nyilatkozott, hogy a katolikus ember nem áll ki becsületének megvédésére és ezért nekünk, katolikusoknak semmit sem kell tennünk Mindszenty József bíboros úr ügyében. Szabadjon ezzel kapcsolatban az Úr Jézus példájára hivatkoznom, hogy mikor kihallgatása alkalmával az egyik poroszló arcul ütötte, azt kikérte magának és nem fogadta bambán, bárgyú alázattal (Jn 18,21-24). Szerintem a püspöki karnak igenis kérnie kellene a magyar kormánytól Mindszenty bíboros úr ártatlanságának hivatalos elismerését, hisz a kormány megígérte a koncepciós perek felülvizsgálatát és a rádióban újra közölt 1956 novemberében elmondott beszéde fényes cáfolata volt az őt ért rágalmaknak. Tegyük ezt meg annál is inkább, mert ő már nem tudja megvédeni magát, és mert hite mellett tanúságot tevő hősies vértanúsága miatt ő a magyar katolikus egyház büszkesége.”³²

Szendi érsek beszámolója a következőképpen folytatódik (kiemelések tőlem): >A nyári püspökkari konferencián lett is nagy felhördülés, az egymást ellenem felhangoló hangadók részéről. *Azzal fenyegettek, hogy feljelentenek a római püspöki kongregációnál.* (Később Szendi érsek javaslatai mind megvalósultak, ezért okafogyottá vált a feljelentéssel való fenyegetés – KG.) Kifogásaikra a következő levelet írtam:

Veszprém, 1989. június 12.

Eminenciás Bíboros, Érsek-Prímás Úr!

Úgy érzem, nem hagyhatom szó nélkül a legutóbbi püspökkari konferenciára benyújtott napirendi javaslataimat tartalmazó nyílt levelemre való reagálást. Az a szenvedélyes hang, ahogyan velem beszéltek, azt a benyomást keltette bennem, hogy összebeszélve felhúzták egymást ellenem. Meglepett, amit a nyílt levélről tetszett mondani, hogy azt az ellenségnek

³² Szendi József: Számvetés. Szendi József érsek emlékezései. Veszprém, 2003. 102-103. Polgár Portál – Stoffán György: In memoriam Szendi József érsek. <http://polgarportal.hu/memoriam-szendi-jozsef-ersek/>

írják. Hazajövet kikerestem a Magyar Értelmező Kéziszótárból a következőket: Nyílt levél; valakinek újságban intézett közlés, nyilatkozat. Nem azt mondja, hogy ez ellenfélhez, vagy pláne az ellenséghez intézett közlés. Én úgy érzem, hogy amit benne írok, az közérdek és ezért nem csak a püspöki karnak, hanem mindazoknak megküldtem, akiket érdekel, anélkül, hogy Eminenciádat ellenségnek tartanám. Nagyon furcsállottam, hogy szememre hányta a miniszterelnökhöz intézett felszólalásomat (amiért nekem Miklós Imre utóda az ideai Emmausz alkalmával gratulált, hogy igazat mondta benne, és hogy minden kérésem zöld utat kapott!), külföldre juttatását illetve odatelefonálást, amiért Miklós Imre is szemrehányást tett, mondván, nem az a baj, hogy elmondta, hanem hogy közzétette!³³ Kérdezem, mi a szólás- és gondolatszabadság? Miért nem mondhatom el bárkinek, amit gondolok? Különben is csak belföldi címekre küldtem el felszólalásomat. Hogy ki küldte ki külföldre, arról fogalmam sincs, arról pedig végképp nincs, hogy ki fordította le és juttatta el a külföldi sajtóirodának és adta át az Osservatore Romano német kiadású szerkesztőjének, hogy azt pont azon a napon jelentesse meg, mikor a pápával Darázsfalván találkoztunk, 1988. június 24-én. Sokan azt mondták, hogy időszerűtlen volt felszólalásom. Ki állapíthatja meg ezt tévedhetetlenül? Az egész ország olvasta, egymás kezéből kapkodva a sokszorosítást. Az egyetemen civil tanárok adták diákjaik kezébe. Húgom is így tudta meg, hogy mit mondtam: egyik vizsgázó hozott neki másolatot az egyetemről. ***Egy püspök nem mondhatja el eszméit, ha eszmecserére hívja a miniszterelnök? Vagy aki nem békepap, annak nem lehet igaza, csupán azért, mert más az uralkodó eszmeáramlat?!*** Nagyon megdöbbenett ez az antidemokratikus viselkedés. De aztán a többi kommentár is beadványom egyes pontjaihoz.

Amit a békepapi mozgalomról írtam, hogy megosztja a papi egységet, az csak szerény megfogalmazása volt annak, amit a Vatikáni Rádióban ma reggel hallottam a magyar adásban Szennay főapát úr cikkének ismertetésében. De hogy a püspöki karban éppen a békepapi mozgalomban szereplők kritizálták szenvedélyes hangon, nem törődve a Vatikánban kapott figyelmeztetéssel, az mindennél jobban igazolta, hogy nem én és a többi nem békemozgalmi püspök osztja meg egységünket, hanem az engem kritizálók, hogy lázítok, hogy csak megjátszom magam, stb. Az egészben az döbbenett meg, hogy a mozgalmat nem Isten országa szempontjából, hanem egyéni, személyes presztízből nézték.

Eminenciás televíziós nyilatkozatát a mai vatikáni rádiós közlésből újra olyannak találtam, mint amilyennek levelemben leírtam. ***Eminenciádnak lehet az a véleménye, hogy hivatalosan ne kérjük Mindszenty hercegprímás úr rehabilitálását. De nekem is lehet más***

³³ Dr. Szendi József püspök levele Grósz Károly miniszterelnökhöz – jelen tanulmányban is közzétéve.

véleményem, hogy igenis kérjük. Annál is inkább, mert ahogyan olvastam a levéltári dokumentumokból, 1956. szeptember 12-én, tehát még a forradalom kitörése előtt, négy nagyon derék magyar püspök azt kérte. Tehát engem sem lehet elmarasztalni azért, mert az ő véleményükön vagyok. Azért a kérésemért sem, hogy a hercegprímás holttestét hozzuk haza és temessük el Esztergomban. Annál is inkább, mert ugyanezt kéri Cserháti József pécsi megyéspüspök úr is (...) Persze, ha ezt ő mondja, az más, mint ha Szendi József mondja.

Ami a kulcspozíciókba jutott, oda alkalmatlan emberek eltávolítását illeti, az nem bosszúállás, nem megtorlás, hanem egyszerűen az Egyház érdekeinek megvalósítása. Csak rosszindulat magyarázhatta bele azt soraimba. Aki józanul olvassa, nem akadhat fenn rajta.

Ami a kispapok besúgóként való beépítését illeti, az egészen friss élményem. Egyik kispapom sírva jött hozzám lelki-atyja utasítására elmondani, mivel fenyegették meg és mit ígértek neki. Az ügyet szóvá tettem a Veszprém megyei első párttitkárnál tett látogatásomkor is. Egyébként a kispapok mindig tudatában voltak katonai szolgálatuk alatt és utána a szemináriumban is, hogy vannak köztük beépített „téglák”.

Ezekben szerettem volna Eminenciád előtt megvilágítani nyílt levelem szempontjait, melyek merőben mások, mint azoké, akik szenvedélyesen bíráltak. (...) témáim felhozatalában nem önérdek, hanem Egyházunk érdekei vezettek, ahogyan azokkal mostanában a hozzám érkező személyektől vagy levelekből értesültem. Hozzászórtam, hogy kritizálnak. De úgy gondolom, egy püspöknek nem azzal kell törődnie, mit szólnak a szavaihoz, hanem álljon elő azokkal, akár alkalmas, akár alkalmatlan, akár időszerűnek tartják azt, akár időszerűtlennek. A fő az, hogy Isten országa épüljön és a rá vonatkozó javaslatokat jóindulattal, építeni akaró szándékkal vitassuk meg.³⁴

Dr. Szendi József püspök levele Grósz Károly miniszterelnökhöz³⁵

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Köszönöm meghívását a találkozóra. Bizalmával tisztelt meg minket, püspököket, hogy megossza velünk gondjait, és lehetőséget biztosítson gyümölcsöző együttműködésünkhöz. Ahhoz azonban, hogy soha vissza ne térhessenek a most már mindenki által sajnálatosnak tartott múltbeli események, tisztelettel kérném egy olyan új megegyezésnek az Alkotmányba

³⁴ Szendi József: Számvetés. Szendi József érsek emlékezései. Veszprém, 2003. 105-107.

³⁵ Szendi József: Számvetés. Szendi József érsek emlékezései. Veszprém, 2003. 94-96.

Beszélő Online 24. szám 1988/2.

<http://beszelo.c3.hu/cikkek/dr-szendi-jozsef-puspok-levele-grosz-karoly-miniszterelnokhoz>

vételét és törvényerőre emelését az egyház és az állam viszonyáról, amit a katolikus egyház részéről *nem egy megfélemlített kalocsai érsek ír alá*, hanem ami méltó egy huszadik századi demokratikus államhoz, amely az Egyesült Nemzetek tagja. Szeretném kihangsúlyozni, hogy ezzel az egyház nem kiváltságokat kér, hanem olyan emberi jogok törvényerőre emelését, amelyek biztosítják biztonságát és békéjét ahhoz, hogy minden akadálytól mentesen hatékony partnere lehessen az állami szervezetnek hazánk és magyar népünk felemelkedésének és gyarapodásának szolgálatában.

Tudjuk, hogy nagy gond a betegek, testi és szellemi fogyatékosok, az ifjúság, az alkoholizmus, a kábítószer-élvezet, az öngyilkosságok, a széthullott házasságok országos problémája. Szabadjon ehhez felkínálnunk szerzetesrendjeink szolgálatát, akik több évszázados tapasztalattal bizonyítják, hogy ezen problémák megoldásában mennyire hatékony és áldásos működésük. Ha manapság a peresztrojka, a glasznosztj és a desztalinizáció idején annyian részesülnek rehabilitációban, miért nem lehetne rehabilitálni az 1950-ben megszüntetett magyar szerzetesrendeket? Ma már a rádió és televízió is beismeri, mennyire szégyenletes és embertelen volt a szerzetesrendek szétszórása, miért kell megállni ennek a ténynek a beismerésénél, de semmit sem tenni annak orvoslására? Ha ui. ez elmarad, az annyit jelent, hogy a sajnálkozás csak kényszerű képmutatás. Ha ma hazánkban lehetőség van arra, hogy akár a homoszexuálisok egyesületi engedélyért folyamodjanak természetellenes hajlamaik csoportos kiélésére, miért kell nemzetközi ügyet csinálni abból, hogy néhány vallásos férfi vagy nő szerzetesi közösségben élje meg vallásos igényét imádságban, tisztaságban, igénytelen szegénységben, hogy természetes családi életükről lemondva a magyar nép nagy családjának szentelje tehetségét és munkáját. A fent jelzett országos problémák elleni eredményes küzdelemre a plébániák területéhez kötött világi papság képtelen. De a szerzetesrendek még ma, 38 évvel a feloszlatásuk után is, sok jó szolgálatra lennének képesek, ha ezt számukra lehetővé tennék szerzetesrendjük helyreállításával.

Kérem, tessék odahatni, hogy az egyházak szabad működése ne csak a templom falain belül, hanem azokon kívül is biztosított legyen. Ne féljenek tőlünk: mi nem fegyverekkel és erőszakkal, hanem a szellem és szeretet erejével szeretnénk népünk javát előmozdítani. Szabadjon kérni, hogy az Egyház szabad kezet kapjon az ifjúsággal való foglalkozásra. Kérjük, hogy minden beiratkozási procedúra nélkül hitoktathassunk, és ahhoz tetszés szerint használhassunk szemléltető eszközöket. Szabadjon vallásos ifjúsági egyesületeket alakítanunk folyóiratokkal és összejöveteleli lehetőségekkel. Kérjük, hogy senkit se érjen hátrányos megkülönböztetés azért, mert gyermekét hittanra járattja. Fájdalmas dolog, hogy

intézményeink csak akkor adnak anyagi támogatást a lakodalomhoz vagy a temetéshez, és csak akkor tekintik magukénak a megholtat, ha nem kérnek számára egyházi szertartást. Kérjük annak is lehetővé tételét, hogy egyházi középiskoláink annyi osztályban taníthassanak, ahányra beiratkozójuk van.

Kérjük, hogy a sajtó, rádió és a televízió a vallásos lakosság arányának és igényének megfelelő műsorokat adjon, és hogy nyilvánvalóan, téves vagy rosszindulatú tömegkommunikációs megnyilvánulások megcáfolására vagy az ellenük való védekezésre az egyházak is megfelelő nyilvánosságot és lehetőséget kapjanak. Kérem, szüntessék be a papi békemozgalom tájékoztató jellegű, úgynevezett békegyűléseinek szorgalmazását, mivel azokon semmi több nem hallható, mint amiről már a sajtóból, a rádióból vagy a televízióból értesültünk.

Megalázó annak még a látszata is, hogy amit egy segédmunkás a három hírközlő forrásból megérthet, azt a főiskolát végzett papoknak még egyszer meg kell magyarázni, időt és pénzt pocsékolva. Pedig most mindkettővel meg kell tanulnunk takarékoskodni.

Ezzel szemben kérem, hogy hívjanak meg minket minden olyan megbeszélésre, ahol megtárgyalhatjuk, mit tehetnénk a szegényekért, a munkanélküliekért, az elhagyatottakért, a rászorulókéért, mert szerintem ez az igazán papoknak való, és nem a mondvacsinált békemunka. Ehhez viszont tessenek megengedni, hogy szabadon járassunk be a kórházakba, szociális otthonokba, nevelőintézetekbe, fegyházakba, hogy lelki beszélgetéseinkkel, valamint diszkrét szentség-kiszolgáltatásainkkal segítsük elő az emberek megbékélését Istennel és egymással.

Tisztelt Miniszterelnök Úr! Meghívójában véleményemet és javaslataimat tetszett kérni. Én őszintén és félelem nélkül mondtam el azokat, mert tömegkommunikációs megnyilvánulásaival rokonszenvet és bizalmat keltett bennem. Ezért remélem, hogy szavaimat nem negatív kritikának, hanem építő szellemű, segíteni akaró javaslatoknak veszi, amiket bizalommal terjesztek elő, alkalmas intézkedések meghozatalához magyar hazánk és népünk javára.

Őszinte tisztelettel:

Dr. Szendi József veszprémi megyéspüspök

Budapest, Parlament. 1988. március 14.

A magyar hírszerzés Mindszenty bíborossal kapcsolatos ausztriai tevékenysége³⁶

>„Sampson Frank”-ot 1952-ben az elhárítás szervezte be terhelő adatok alapján. 1953-ban illegálisan Ausztriába telepítettük.<³⁷ >„Sampson Frank” fn. hálózati személyt a BM 005/72. számú parancsa és a BM III/I. Csoportfőnök 1/1973. számú utasítása értelmében felülvizsgáltam, aminek alapján Hírszerző ügynök kategóriába minősítem. Dosszié száma: 10-67. 503. Varkovics Gyula r. fhdgy.<³⁸

„Dr. Papp Andor („Sampson Frank” – KG), Wien 1030, Keinergasse 20. – neves ügyvéd, később zalai főispán, a MOSZK vezérigazgató-helyettese, majd pénzügyi államtitkár volt parasztpárti programmal. 1954-ben menekült ki, itt sokáig az amerikaiak vendége volt, majd kicsiny állásokban dolgozott és 1962-ben önállósította magát, itt nősült. Tevékeny, oroszellenesen beállított ember, aki minden magyar megmozdulásban részt vett és részt vesz ma is. 76 éves, igen mozgékony ember.”³⁹

Az alábbiakban – eredeti szövegközlésként megadott dokumentumokban – a Mindszenty bíborossal különféle eseményekről történt, „Sampson Franktól” származó jelentésekből olvashatunk, a jelentést adó saját véleményének tükrében, valamint az ezt megelőző, a jelentést adó személlyel való titkos kapcsolatfelvételek módjáról és körülményeiről.

Tárgy: Kapcsolatfelvétel Sampson Frankkal

Jelentés

Bécs, 1964. január 28.

Jelentem, hogy 1964. január 23-án az esti órákban megfelelő önellenőrzés után Badenban feladtam Sampson Frank címére egy virágnyelvű képeslapot, melyben 27-ére

³⁶ Az értékes szakmai konzultációkért, valamint a dokumentumok előkészítéséért és rendelkezésre bocsátásáért köszönetet mondok *Vörös Gézának* és *Pőcz Erzsébetnek*, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára levéltárosainak.

³⁷ „Sampson Frank” ÁBTL 3.2.1. Bt-862/4 83. Sz. Kovács Éva: A magyar hírszerzés tevékenysége Ausztriában (1945–1965). Betekintő 2013/2 http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2013_2_sz_kovacs.pdf

³⁸ „Sampson Frank” ÁBTL 3.2.1. Bt-862/4 55.

³⁹ „Sampson Frank” ÁBTL 3.2.1. Bt-862/4 232/11.

kértem találkozót. Még a találkozó előtt ismételten ellenőriztem a környéket és a város másik pontján találkozásra alkalmas helyet kerestem.

Január 27-én 17 órakor mentem Mecseki, Erdős és Gábor elvtársakkal, két gépkocsival a találkozóra. Két órás önellenőrzés után az elvtársak ellenőrizték a találkozóhelyet és miután jelzést kaptam, hogy gyanús körülményt nem tapasztaltak, a Bergmüller Gasse felől közelítettem meg a Linzer Str-t, illetve a végtelen biztosító helyét. Sampson a sarkon állt, de 20 méterről sem ismert meg és nem követett. Közelebb kellett mennem, de a Linzer Str-ra nem mentem ki, mikor észrevett és követett. Egy háztömb megkerülése után kiküldtem a Linzer Strassera, hogy ott szálljon fel a villamosra és a Märzen Str 29. sz. ház előtt szálljon le, mert jelenleg nem látom alkalmasnak a környéket találkozásra. Minket a séta folyamán Gábor elvtárs messziről követett és megállapította, hogy senki nem jött utánunk. Sampson mintegy 10 percet várakozott a megállóban és Mecseki elvtársék megállapították, hogy ez idő alatt senkivel sem érintkezett. A végtelen biztosító helyétől, mintegy 60 méterre a Linzer Str-én egy ház előtt várakozott egy piros színű 170-es 1960-as típusú W 572-690 rendszámú gépkocsi, amiben három fiatalember és egy nő ült. Miután a házból egy ötödik személy is kijött, a gépkocsi 8-10 perc várakozás után elment. Ezt még Sampson is észrevette, mert elsétált korábban a kocsi előtt. Az erre való hivatkozás is jó indok volt arra, hogy a város másik pontján találkozzunk.

Megállapítottuk, hogy a villamost, amin Sampson utazott, senki semmilyen járművel nem követi, így leszállása után felvettem vele a kapcsolatot és a März Str 32. sz. alatt levő Cafe Bosak-ban folytattam le vele a megbeszélést. Gábor elvtárs kívülről biztosította a találkozót, de továbbra sem tapasztalt gyanús körülményt.⁴⁰

⁴⁰ „Sampson Frank” ÁBTL 3.2.3. Mt-671/14 30-31 (43-44).

Tárgy: Találkozó Sampson Frankkal

Jelentés

Bécs, 1964. március 13.

További téma volt az összeköttetés felújítása. Ezt az alábbiak szerint beszéltük meg.

Biztosító:

- Minden esetben másnap ugyanott és ugyanabban az időben.

Állandó biztosító:

- Nem változott, tehát minden hó utolsó csütörtökén Hütteldorfban a Cafe Hütteldorf előtt a 49-es villamos végállomásánál.

Rendkívüli találkozó:

- A régi módot elvetettük és jelzőrendszert vezettem be. Jelzőhely a Phorus Pl-on levő telefonfülke (ez útvonalába esik). A II. könyv 400. oldalszámának vékony grafitceruzával történő aláhúzása találkozó-kérést jelent. A jelzést mindig a hó utolsó szerdáján kell elhelyezni délelőtt és másnap ellenőrizni. Ez esetben találkozó a végtelen biztosító napján, helyén és időpontjában. A jelzés kölcsönös, tehát én ugyanígy hívhatom meg.⁴¹

Tárgy: Mindszenty ügye

Információs jelentés

Bécs, 1971. november 25.

Sampson jelentette az alábbiakat:

Vencel Frigyes és Papp Andor táviratban köszöntötték Mindszentyt, annak Bécsbe történt megérkezése után. (...) megjelentek a Pázmáneumban. Kíséret nélkül felmentek a II. emeletre, ahol Mindszenty lakosztálya van, aki fogadószobájában várta őket. Wenczel

⁴¹ „Sampson Frank” ÁBTL 3.2.3. Mt-671/14 48, 50 (67, 69).

Frigyes, mint a magyarság nagy mártírját üdvözölte. Mindszenty (...) érdeklődött a bécsi magyar emigráció helyzetéről.

Látogatói elmondták, hogy széthúzás van az emigrációban, ismertették a Bécsi Magyar Egyesület helyzetét, taglétszámát, anyagi eszközeit, forrásait. Dr. Papp megemléltette példaként, hogy többen, így arisztokraták és egy egyetemi tanár is úgy nyilatkoztak, hogy az osztrák állampolgárság megszerzése után megszűntek magyarok lenni.

Mindszenty kérte ezek nevét, hogy megfelelő úton és módon „az orruk alá dörzsölhesse” ezt a magatartást.

Dr. Papp megkérdezte, hogyan vélekedik Mindszenty a jövőről, milyen elképzelései vannak a „magyar szabadság” kérdésében. Válaszában Mindszenty kifejtette, hogy e vonatkozásban minden elsősorban az USA-tól függ, de szerinte Amerika és Nixon buta, gyerekes és komolytalan politikát folytat, s így semmit sem lehet remélni. Mindszenty több kérdésben is támadta az amerikai politikát.

Élesen kifogásolta, hogy tárgyalásokat folytattak a magyar kormánnyal a Korona kiadásáról. Ő amerikai diplomáciai úton levelet küldött Pogány Andrásához és Eckhard Tiborhoz, akiket arra kért, hogy saját csatlakozó véleményükkel együtt juttassák el azt Nixonhoz. Azt javasolta, hogy Nixon adja át a Koronát a pápának. (Indoklasként elmondta azt a véleményét, hogy a Szovjetunió az atlanti óceánig tolja ki majd a határait, vagy érdekszféráját, de a kieső Olaszország feltehetően ebben nem esik bele, így csak ott lenne a Korona biztonságban.) Akkor Eckhardt választáviratot küldött, amiből kiderült, hogy javaslatát nem fogadják el, a Koronát nem adják ki.

Hozzáfűzte, hogy nyilván céljai voltak Nixonnak a Koronával kapcsolatban, most viszont úgy hallja, ismét tárgyalnak annak Budapestre szállításáról, kiadásáról. Eközben Nixont tapasztalatlan, politikailag analfabéta stb. jelzőkkel illette é szerinte feltételezhető, hogy a Korona átadása meg is történhet.

Elmondta, hogy a minimális 511.000 szavazattöbbséget, – ami a legkisebb a megválasztott elnökénél – a magyar és a magyar propaganda eredményeként megszerzett lengyel szavazók segítségével szerezte meg.

Elmondta Mindszenty, hogy korábban szándéka volt, hogy átadja magát a magyar szerveknek. Ezt az váltotta ki, hogy az egyik amerikai nagykövet kiutasítása és a követség létszámának a magyar hatóságok részéről követelt csökkentése (elsősorban a magyar alkalmazottak) után – mindez azért következett be szerinte, mert a követ nem ment el Kádár

ets-hoz bemutatkozó látogatásra – az amerikai kormány mégis hajlandó volt a diplomáciai képviselőket nagykövetségi szintre emelni.⁴²

Az éppen Budapesten tartózkodó König bíboros arra kérte, hogy ne tegye meg ezt a lépést, amíg ő a pápával nem beszélni ezt meg. König azonnal Rómába, majd vissza Budapestre repült. Közölte vele, hogy a pápa nagyon kéri, ne menjen ki az amerikai követségről, mert ez nagyon megnehezítené a Vatikán keleti- és Magyarországgal kapcsolatos megegyezési terveit. Ő akkor ezzel nem értett egyet, mert mint felnőtt ember, azt teheti, amit akar, de mint pap, mégis engedelmeskedett.

A közelmúltban, a Vatikán és a magyar kormány közötti megállapodás után a pápa üzent, hogy most már ő kívánja, hogy hagyja el Magyarországot Mindszenty. Ő nem szívesen egyezett ebbe bele, mert magyar földön akart meghalni. Mégis engedelmeskedett, de magyar területen akart élni, ezért választotta a Pázmáneumot, amelyet ilyennek tart, bár az is jelentleg a bécsi érsekség alá van rendelve, a bécsi kardinális pedig az osztrák érdekeket képviseli. Beszélte a Pázmáneum alapításáról, majd elmondta, hogy tárgyalások folynak, melynek eredményeként azt szeretnék elérni, hogy „szabad magyar terület” legyen. Ennek megtörténte után tud majd „teljes szívvel és lélekkel segíteni a széthullóban levő magyar emigrációnak, addig azonban csak imádkozni tud érte”. Kijelentette, hogy „lelki, azaz egyházi vonalon” kívánja megszervezni majd a magyarságot. Ennek nincs politikai íze, de alkalmas arra, hogy a külföldi magyarságot összetartsa és megtartsa magyarnak.

Wenczel kérdésére kijelentette, hogy 1956-ban nem beszélt a Habsburgok trónjának helyreállításáról és nem követelte az egyházi birtokok visszaadását, csak az egyházi intézményekét. Szerinte az az újságíró, aki akkor ezt írta, később egy hírlapi nyilatkozatban elismerte, hogy tévedett.

Mindszenty beszélt a trianoni szerződés Erdélyre vonatkozó része létrejöttének történetéről. Szerinte ez döntötte el, hogy a románok elsőbbségi jogot biztosítottak Angliának és az USA-nak a teljes olajtermelés felett. A mellékletben részletesen leírtakat Mindszenty Steintől személyesen tudja.

⁴² In: Krajsovsky Gábor: Légy hű mindhalálig és neked adom az élet koronáját! (Jel 2,10.) Megemlékező előadás Mindszenty Józsefről, pappá szentelésének 100., esztergomi érseki kinevezésének 70., valamint halálának 40. évfordulója évében. Békásmegyér-Ófalu, 2015. 12.

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_127.pdf

Somorjai Ádám: *Sancta Sedes Apostolica et Cardinalis Ioseph Mindszenty, III/2. Documenta 1967-1971.* METEM, Budapest, 2012. 17, 24, 33.

M. Szebeni Géza: A Mindszenty-ügyek 2. (1949-1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 1-2. szám 2009. február http://mindszenty.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=141:m-szebeni-geza-a-mindszenty-uegyek-2&catid=28:tanulmanyok&Itemid=41

USA-ellenesen nyilatkozott abban a kérdésben is, hogy ott a „magyar kérdés” csak a választások idején létezik, az elnökválasztások után megszűnik.⁴³ Az amerikai magyar emigráció vezetőiről szólva kijelentette: Pogány Andrást komoly magyar embernek tartják, akitől remélni lehet, hogy tesz is valamit. Eckhardt Tibor pénzember, aki nem hajlandó pozícióját kockáztatni, nem harcias. Varga Bélát már otthon is jelentéktelennek tartotta, a havi 600 Dollár tiszteletdíj felvételén túl nem érdeklődik semmi iránt. Szereplésével csak ennek jogosultságát kívánja kimutatni az amerikaiak előtt. Nagy Ferenc is csak a pénzt hajszolja. A látogatás több mint egy órát tartott (az ígért fél órával szemben). Amikor Vecsey bement és felhívta a figyelmét, hogy az amerikai követségen várják, gúnyosan megjegyezte Mindszenty: „hadd várjanak, én is vártam eleget” /itt arra utalt, hogy ő 15 évig volt az amerikai (nagy)követségen – KG/.

A beszélgetés első ¼ órájában Mindszenty nagyon fáradt, igen öreg, lassan gondolkodó, csaknem szenilis ember benyomását kelthette és csak később élénkült fel. Amikor a beszélgetés befejeztével elindult, igen függén mozgott.⁴⁴

⁴³ Amikor egyik alkalommal Mindszenty bíborost az USA belpolitikájáról kérdezték, azt válaszolta, hogy „engem az USA külpolitikája érdekel”, utalva ezzel az USA kommunista országokhoz – köztük Magyarországhoz – való viszonyára is. Ehhez kapcsolódik az egyik, tengeren túli sajtókonferencián elhangzott válasza is.

Kérdés: Nixon eleget tesz-e a magyar törekvéseknek és az itt élő magyarok Magyarországra vonatkozó kívánságainak?

Válasz: Abban a tényben, hogy Magyarország még ma is szovjet gyarmat, benne van a válasz.

Mindszenty József sajtókonferenciája. Missouri, 1974. június 20. Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat) [1974. június 5–22.] 97–98. In: Krajsovszky Gábor: Akik igazságra tanítottak sokakat, tündökölnék örökkön-örökké, miként a csillagok I-X. 294. <http://www.ppek.hu/k620.htm>

⁴⁴ „Sampson Frank” ÁBTL 3.2.3. Mt-671/14 178-182 (373-377).

Tárgy: Mindszenty ügye

Jelentés

Bécs, 1972. február 7.

Gianone Egon elmondta, hogy a nagy telefonforgalom miatt egy újabb készüléket kellett beállítani, s egy apácával több van körülötte. Pl. jan. 31.-én d. u. 15-16 óra között – amikor Sampson időpontot kívánt kérni – állandóan interurbán vonalon beszélt Svájccal és Franciaországgal.⁴⁵

Tárgy: Mindszenty ügyében

Információs jelentés

Budapest, 1973. február 20.

„Sampson Frank” fn. kapcsolatunk utasításunkra 1973. február 7-én félórás látogatást tett Mindszenty József bíborosnál.

Kapcsolatunk tájékoztatta Mindszentyt az ausztriai emigráció állapotáról, kilátástalan helyzetéről, utánpótlásának hiányáról. Elmondta, hogy a fiatalok nem követik az idősebbek példáját, nem ismerik el vezető szerepüket. Példaként elmondta a bécsi Európa Klubban lejátszódó eseményeket, ahol a fiatalok az öregek felszólalásakor közbekiabáltak. Vita közben az egyik fiatal elkiáltotta magát, hogy éljen a kommunizmus.

Mindszenty válaszként elmondta, hogy nemcsak itt, hanem odahaza is fennáll ez a szakadás, ez a kór. Ez ellen csak úgy tudnak védekezni, ha az öregek maguk mellé vesznek egy-két fiatalot és meg tudják nyerni őket. Így van némi remény arra, hogy a többieket is maguk mellé tudják állítani.

⁴⁵ „Sampson Frank” ÁBTL 3.2.3. Mt-671/14 182 (228), 184 (230).

Mindszenty elmondta, hogy külföldi utazásai során azt tapasztalta, hogy ott szervezettebb életet élnek a magyarok és a jelenlétében tartott rendezvények nem csak parádés megnyilvánulások voltak.

Elmondta, ismeri az Ausztriában élő magyar szülők hazajárásával kapcsolatos problémákat. Tudja, hogy nem engedték meg, hogy gyermekeik cserkészruhában jelenjenek meg az általa tartott istentiszteleten, attól félve, hogy nem kapnak beutazási engedélyt Magyarországra. A nagyarányú hazalátogatás ellen hatásos orvosságot nem tud adni.⁴⁶

Könyvével kapcsolatosan közölte, hogy azok már a megjelenés stádiumában vannak. reméli, hogy még az amerikai útja előtt készen lesz. Könyveit magyarul, németül és angolul kívánja kiadni. Az, hogy melyik nyelven jelenik meg előbb, attól függ, hogy melyik kiadóval tud megállapodni. Jelenleg több ajánlata is van, még az USA-ból is. Amelyik kiadó feltétele a legelőnyösebb lesz, azt fogadja el.⁴⁷

„Fatima kegyelemteli gyermekei”

„Nekünk, Isten gyermekeinek arra kell törekednünk, hogy a Szűz Anya fénysugara ragyogjon be minden tisztos családot, mint ahogyan ez a fénysugár ott volt a három fatimai gyermeket nevelő családokban is.”⁴⁸

Idén van a 100. évfordulója a Fatimában történt Mária-jelenéseknek. A bíboros személyesen csak 1972-ben látogathatott el a portugáliai kegyhelyre, a jelenések 55. évfordulója alkalmából. Ekkor már állt az Országalapító tiszteletére szentelt kápolna, ahol szentmisét mutatott be a világ minden részéről idesereglett magyarok zarándokoknak. Az eseményről fennmaradt levéltári dokumentumok tanúskodnak róla, hogy mennyire fontos volt számára ez a látogatás, és mennyire érdekelte Fatimában is minden magyar vonatkozás. Ez alkalommal lehetőség nyílt arra, hogy Coimbrában találkozzon egymással a hitvalló főpásztor

⁴⁶ Mindszenty bíboros végrendeletében többek között a következőket írta: „*Ne járjatok haza. Ne pénzeljétek elűzőiteket, a nemzetirtókat.*” In: Krajsovsky Gábor: *Legyőzött! Szemelvények Mindszenty József bíboros írásaiból és beszédeiből.* Budapest, 2008. 93. <http://mek.oszk.hu/14700/14753/14753.pdf>

⁴⁷ „Sampson Frank” ÁBTL 3.2.3. Mt-671/15 85-86.

⁴⁸ Mindszenty József Fatimában mondott szavai – 1972. október 13. In: Mindszenty József: *Hirdettem az Igét.* Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 211-214. <http://www.mindszentyalapitvany.hu/products/fatimaban-a-jelenesek-55-evfordulojan-1-/>

és a megszentelt életet élő harmadik látnok. A Magyarországi Mindszenty Alapítvány Levéltárában őrzik a Lúcia nővértől kapott Szűz Mária-képet, hátoldalán a nővér személyes hangvétellő soraival: „*Eminenciás Bíboros úr! Amióta tudom, hogy Eminenciád börtönben van, mindennap imádkozom Eminenciáért egy Üdvözlégyet: arra kérem Szűz Máriát, hogy segítsen Eminenciádnak elnyerni a vértanúság koronáját, és így imádkozom tovább életem végéig. Tisztelettel kérem Eminenciád áldását. Alázatos szolgálója az Úr mellett, Coimbra, 1972.X.14. Jézusról és a Szeplőtelen Szívről nevezett Mária Lúcia nővér i.c.d.*”

A bíboros haláláig megőrizte ezt a kedves ajándékot, az emlékezetes találkozóról pedig 1974-es ausztráliai útja során a newcastle-i Fatima-kegyhelyen tartott prédikációjában beszélt: „*Aztán elmentem, hogy találkozzam a három kegyelemteli gyermek közül a megmaradt eggyel, egy szerzetesnővérral, hogy halljam a megnyilatkozását. Habár e nélkül a megnyilatkoztatás nélkül is ismertem Fatima történetét, de nagy hatással volt a lelkekre, hogy ez a kedves nővér tanúja volt a Szűzanya jelenésének, ahogy az nála gyermeki emlékezetében megmaradt.*” Jó lenne tudni, vajon Lúcia nővér milyen benyomásokat őrzött a találkozásról a fennmaradt 2.000 oldalas napló és a mintegy 10.000 darabot számláló levélgyűjtemény lapjain. Ezek az iratok a nővér szentté avatási eljárásának dokumentumai közé kerültek, így a teljes közlésükre a boldoggá avatásig várni kell.⁴⁹

Mindszenty bíboros fatimai beszédjét a lisszaboni nunciatura – Mindszenty háta mögött – a nyomdában cenzúrázta és az itt idézett részt is kivették belőle.⁵⁰ „Onnan Kelet felől ma a cél érdekében hirdetik, hogy hiszen a legelrugaszkodottabbak is szelíd bárányok lettek ott. Ne higgyétek! Gyümölcsseiről ismerjük meg a fát. Hogy ott több a templomba járó, mint egyik-másik nyugati országban, az lehet; de ez nem az ottani rezsimek az érdeme, hanem a kereszt alatt roskadozó keresztényeké.”⁵¹

⁴⁹ Fatima kegyelemteli gyermekei. <http://www.mindszentyalapitvany.hu/news/a1-fatima-kegyelemteli-gyermekei/>

⁵⁰ Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 490.

⁵¹ Fatima, 1972. október 13. In: Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 211-214. <http://www.mindszentyalapitvany.hu/products/fatimaban-a-jelenesek-55-evfordulojan-1-/>

„Majd a történelem ítélni fog”

Lékai László 1974. február 2-án kapta meg esztergomi apostoli adminisztrátori kinevezését, majd 1976. február 10-én prímás-érseki kinevezését. VI. Pál pápa 1976. május 24-én kreálta bíborossá.⁵²

Mészáros Tibor, Mindszenty bíboros bécsi titkára a következőképpen mondja el Lékai Lászlóval való találkozását, Lékai püspöki-, valamint esztergomi érseki kinevezésének történeti hátterét. >A napi, délutáni sétán, miután a küszöbön álló letételének híre terjedt, meg egyszer étkezésnél is, mondtam a bíborosnak, Vecsey is az asztalnál ült, hogy: „Eminenciás Uram, ha ennek hozzánk is eljut a híre, akkor ezt a Vatikán meg is csinálja.” Tekintetükkel és fejrázással kérdőjelezték az általam mondottakat. Igazában a bíboros nem ismerte a római reálpolitikát. Csonka Emil: A száműzött bíboros-ban sokszor idézi az annyira hangzatos latin szólást: „Roma locuta, causa finita”. Róma szólt, az ügy be van fejezve, de egyszer sem a még ennél is sokkal régebbi latin mondást: „Romae omnia venalia sunt” (Rómában minden alku tárgya). Lehetetlen! – mondta a bíboros, amikor azt mondtam: „Akkor meg is csinálja!”

Mindszenty nem az az ember volt, aki valamilyen ügyben ne cselekedett volna, és állásfoglalás, kezdeményezés nélkül várta volna a fejleményeket. Harangozó Ferenc fölkínálta, hogy unokaöcsém, Geosits István burgenlandi plébános közvetítésével levelet tud eljuttatni Lékai László veszprémi püspöknek. Mindszenty gyakorlati ember volt. Azonnal kapott rajta. **Levelében kérte Lékait, ne fogadja el az esztergomi érsekséget. A kérés megindokolása pedig az volt, hogy a bíboros letételével szabad út nyílik a kommunista hatalomnak afelé, hogy kénye-kedve szerint járjon el a neki tetsző püspökök, plébánosok beiktatásával olyan helyre, amelyre csak akarja. Így lesz aztán megsemmisítve az egyház szabadsága.** A levél Lékai asztalára került. De föl sem bontotta. Hanyagul otthagya, és az egyenesen az ÁVH kezébe került. Erről nekem maga Lékai beszélt. Mindszenty nem tudta, amit én már akkor tudtam: Casaroli tanácsára Lékai lélekben és meggyőződésében is átpártolt, s a lelkiismeretben is vállalt vatikáni egyezkedés mellé állt.

Kinevezésének történetét maga Lékai mesélte el nekem személyesen, fürdőnadrágban ülve a tengerparton. Mert hát megkérdeztem tőle:

– Laci, hogyan lettél te püspök ebben az érában?

Lékai elmondta, hogy Casaroli fölkereste őt balatonlellei plébániáján, és kijelentette:

⁵² Az Esztergomi Főegyházmegye névtára és évkönyve 1982. Esztergom, 1982. 84.

– Ha nem tetszik eljárni a papi békegyűlésekre, nem tudunk magából püspököt csinálni.

Tehát maga Casaroli bízta fel, hogy ebbe a békepapi gárdába lépjen. Aztán Lékai így folytatta nekem:

– Tibor, te ismersz engem, te tudod, hogy én nem akartam püspök lenni.

Ezen megnyugodtam. Abban reménykedtem, ha ez a Laci esztergomi érsek lesz, majd a Pázmány-féle politikát folytatja. Még 500 frankot is vittem neki Rómába, amikor kinevezték veszprémi apostoli kormányzónak. Igen ám, de amikor legközelebb Bécsben járt, felhívott telefonon, és nevét ki sem ejtve találkoztót kért velem a Pázmáneumon kívül. Egy külvárosi kolostorban találkoztunk, és késő éjszakáig beszélgettünk. Rögtön észrevettem, hogy hopplá, ebben az emberben „megfordult a borjú”. Nem győzte dicsérni a kommunista káderek békepapi gyűlésekre kiküldött előadóit, hogy mennyire műveltek, informáltak. „Nem politikából csinálom azt, amit teszek, hanem meggyőződésből” – mondta egész nyíltan. Fenntartásaimmal, kritikámmal szemben hangoztatta:

– Te, ezek megváltoztak ám! Ezeknél a kommunistáknál van az új erő! És a békepapi gyűlések nívósak.

Csalódottan láttam, hogy ez a Laci „megért” a kommunista oldalra. Nagyon szomorú voltam, mert bízam benne. Lékai nagyon tehetséges volt, de az a típus, aki igazi kártyáit sohasem fedte fel, különösen olyannak nem, mint én. Tehetetlenül, szomorúan hallgattam, és elbúcsúztam tőle.⁵³

Érdekes az alábbi epizód is, amely Mindszenty bíboros hivatalfosztása és volt esztergomi munkatársa, Erdős Mátyás személyének kapcsán került megörökítésre, ugyancsak Lékai Lászlóval kapcsolatosan.⁵⁴ Ez Erdős Mátyás 2002. január 13-án Mészáros Istvánhoz írt személyes levelében olvasható. Ebben Erdős Mátyás Lékai Lászlóról a következőket írja; „Amikor Lékait kinevezték esztergomi adminisztrátornak, én Dunaszigeten lelkész voltam. Névnepom volt, néhány pap volt nálam. Lékai egy pap sofőrrel eljött Dunaszigetre, de nem jött be a plébániára, a pappal hívatott ki autójához. Elővett egy esztergomi schematizmust, melynek minden második lapja üres volt. Láttam, hogy a lapokon már voltak feljegyzések. Ha jól emlékszem, akkor mondtam neki: ne akarjon mindenáron prímás lenni. Erre azt mondta: ő

⁵³ Msgr. Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak – Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Második, javított kiadás. Sajtó alá rendezte: Hetényi Varga Károly. Lektorálta: Dr. Rónai Béla. <http://www.ppek.hu/text/mesztb01.txt>

⁵⁴ Krajsovszky Gábor: Mindszenty József bíboros száműzetése és esztergomi érseki székétől való megfosztása. Rákosszentmihály, 2011. október 29. Konferencia előadás szerkesztett változata. 26-27. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_106.pdf

nem akar mindenáron az lenni. (...) Egyszer a kápolnából⁵⁵ kijövet a folyosón azt mondta nekem: a vezető párttagok fel akarják számolni az egyházat. Hogy ez eddig nem sikerült, ez Kádárnak, Miklós Imrének és neki, Lékainak köszönhető. Nem tudom, meggyőződésből mondta-e, vagy megnyugtatóból.⁵⁶ Tudjuk, Miklós Imre szándéka megegyezett a pártéval.⁵⁷

Ezt követően, az 1964-ben megkötött vatikáni-magyar megállapodás szellemében – Mindszenty József érseki székétől való megfosztása után – a keleti politika tovább folytatódott. Adriányi Gábor találóan jellemzi e helyzetet: „Kádár János látogatása a Vatikánban⁵⁸ – Kádár a Mindszenty-perben személyesen is involválva volt – beleillett minden további nélkül azokba a kommunista látogatásokba, amelyek 1963 óta a Vatikánban folyamatban voltak. VI. Pál pápának nem volt már régóta semmi gátlása, hogy kommunista vezetőket és gyilkosokat, mint Titót, Gromikót vagy Kádárt a svájci gárda felvonulásával és protokolláris pompával fogadjon. Meggyőződése és reménye – hogy ezzel sikerül neki a rendszert a kommunista államokban fellazítani, vagy egyenesen megváltoztatni – úgy tűnik még ma is, hogy **nem volt más, mint mérhetetlen naivitás, illúzió.**”⁵⁹ Négy évtized elteltével „ítélt” a *hiteles* történetírás, a *hiteles* történelem: *keményen és tisztán!*

Erről a találkozóról – annak idei, 40 éves évfordulóján – jelent meg a Szabó Ferenc jezsuita (aki ezen a találkozón a tolmács szerepét töltötte be) visszaemlékezését is tartalmazó közlemény, „*Majd a történelem itélni fog*” címmel, amelyben Lénárd Ödön piarista kiszabadulásának története újfent megörökítésre került. A Vatikán saját maga kezdeményezésével nem róta fel a magyarországi kommunista pártfőtitkárnak a kereten kívül helyezett piarista szerzetespap akkor már két évtizede tartó igazságtalan és jogtalan

⁵⁵ Erdős Mátyás ekkor már Esztergomban, a primási palotában lakott, mint könyvtárigazgató. Itt a Primási Palota kápolnájáról van szó.

⁵⁶ Esztergomban Lékai a beszélgetések alkalmával mindig úgy beszélt, mintha egy harmadik személy is jelen volna. In: Mészáros István: *Árnyak és fények*. Eötvös József Könyvkiadó Budapest 2008. 308.

⁵⁷ Mészáros István: *Árnyak és fények*. Eötvös József Könyvkiadó Budapest 2008. 307-309.

⁵⁸ VI. Pál pápa 1977. június 9-én találkozott a Vatikánban Kádár Jánossal. Ekkor történt meg a következő eset, amely Lénárd Ödön piarista szerzetes 19 és fél éves börtönbüntetésének vetett véget. VI. Pál pápa tudott Lénárd Ödön fogva tartásáról, de a találkozó kapcsán magától ezt nem tette szóvá Kádárnak. Amikor Kádár – a Központi Bizottság téves tájékoztatása alapján – a pápának dicsekedve megemlítette, hogy Magyarországon már egyetlen pap sincsen börtönben, akkor a pápa felíratta Lénárd Ödön nevét egy papírra és Kádár elé tette. Erre Kádár meglepődött és ígéretet tett a fogva tartott szerzetes szabadon bocsátására. In: Soós Viktor Attila: *Kádár kegyéből, a Vatikán kérésére. Lénárd Ödön 1977-es szabadulása*. Archiv Net XX. századi történeti források 2010 3. szám http://www.archivnet.hu/politika/kadar_kegyebol_a_vatikan_keresere.html; Lénárd Ödön is visszaemlékezik erre az esetre: *Harmadik szabadulásom 1977-ben történt. Kádár János – a maga nemzetközi elfogadtatása érdekében – akkor Rómában és a Szentatyánál is járt. Be akarta mutatni a rendszer jóakarátát az Egyházzal szemben, ezért azt állította, hogy Magyarországon nincs már pap bebörtönözve. Az előkészített Szentatya erre letette a tárgyalóasztalra nevemet. Hát ez? Amire Kádár János az adott helyzetben azt felelte: ha ez az ember még ténylegesen börtönben van, amikor hazamegyek, kiszabadítom*. In: Lénárd Ödön, Timár Ágnes, Szabó Gyula, Soós Viktor Attila: *Utak és útvesszők*. Kairosz Kiadó, 2006. 67.; 159-160.

⁵⁹ Adriányi Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 197–198.

börtönbüntetését; erre csak akkor került sor, amikor már a kommunista tárgyalófél – a valós tények teljes meghamisításával – a magyarországi vallásgyakorlás teljes szabadságával dicsekedett.

>Elterjedt, hogy VI. Pál pápa magánkihallgatás alkalmával személy szerint megemlégtette Lénárd Ödön piarista szerzetespap nevét, aki akkor még a kommunisták börtönében sínylődött, immár tizenkilencedik éve. Szabó Ferenc szerint a protokolláris találkozón az udvarias diplomáciai szavak mellett *erről nem esett szó* (kiemelés – KG), amikor azonban más szinten, Casaroli előtérbe lépésével folytatódtak a tárgyalások – ismét csak Szabó Ferenc szerint: elsősorban a hitoktatás és a szerzetesrendek helyzetéről –, s a kommunista küldöttek a hazai vallásszabadságról nyilatkoztak, akkor említették a szentszéki tárgyalópartnerek a még börtönben levő magyar papok – elsősorban Lánárd Ödön – nevét. Ennek volt köszönhető, – mint a piarista szerzetespap élete vége felé Kismaroson, a ciszterci nővérek monostorában levő lakásában említette –, hogy „egyik percről a másikra kirúgtak a börtönből”.⁶⁰

A trentói egyetemes zsinat⁶¹ /1545-1563/ mondta ki azt, hogy érseket nem lehet másképpen, csak kánonjogi per lefolytatása keretében megfosztani az érseki címétől. Ezért is volt törvénytelen Mindszenty József hivatalfosztása.⁶² A vatikáni monsignoréknak és VI. Pál pápának saját tapasztalatból fogalma sem volt arról (de egyéb forrásokból annál inkább jól értesültek voltak – lásd a következő bekezdést és hivatkozásait), hogy a szovjet érában mi volt, mit kellett itt átélni! Mindszenty József az egyetlen magyar prímás, akit a pápa megfosztott érseki címétől! Ez az egyházjog szerint is érvénytelen! Egy ilyen esethez szabályos per kellett volna. De ott mit mondtak volna vádként? Egyházi törvény ellen vétett? Erkölcsi törvény ellen vétett? Vagy azt mondták volna, hogy ez (a keleti) politika? Ha egy jobb lator üdvözülhetett, akkor persze egy ilyen pápa (VI. Pál) is üdvözülhet, aki ilyen véghezvisz, de ebben a tettében biztosan nem példakép! Soha ilyen korszak nem volt még a

⁶⁰ Elmer István: „Majd a történelem ítélni fog” – 40 éve (1977. június 9. – KG) találkozott Kádár János VI. Pál pápával. Új Ember Kalendárium 2017. 87-89.

⁶¹ Adriányi Gábor: Az egyháztörténet kézikönyve. Dissertationes Hungaricae ex Historia Ecclesiae IV. Auróra Könyvek München, 1975. 153-155.

http://www.ppek.hu/konyvek/Adrianyi_Gabor_Az_egyhaztortenet_kezikonyve_1.pdf

⁶² 1973. december 26-án – éppen letartóztatásának 25. évfordulóján – vette át Mindszenty József azt a (december 18-i keltezéssel íródott) pápai levelet, amelyben VI. Pál pápa tudomására hozza, hogy az esztergomi érseki széket megüresedettnek nyilvánította. Mindszenty bíboros kérte a pápát, hogy helyezze hatályon kívül intézkedését. Nem ez történt, hanem – a bíboros kirakatperének 25. évfordulóján, 1974. február 5-én – szinte az egész keresztény világ megütközésére, nyilvánosságra hozták az érseki székéből történt eltávolítását. In: Mindszenty József: Emlékirataim. Helikon Kiadó 2015. Szerkesztő: Soós Viktor Attila. 519.

történelemben, hogy *az egyházat belülről, a püspökök üldözzék*, akik abban az időben nagyrészt az állambiztonság ügynökei, hírszerzői voltak!⁶³

A pápa és a Vatikán kommunista rendszerekről történt hiteles tájékozottságát több tény is alátámasztja – egyrészt magyar titkosszolgálati jelentésekből kiolvasható, hogy a Vatikán az emigrációs papi és civil személyektől kapott számtalan levélből, nyugat-európai hírügynökségi jelentésekből, az ugyancsak nyugat-európai sajtóból, valamint az olasz katonai elhárítástól (kémelhárítás) szerzett információkból megkapta a helyzet ismeretéhez szükséges és elégséges (sőt, annál még több) tájékoztatást.⁶⁴ Másrészt, a közelmúltban publikált, Mindszenty József által az Amerikai Egyesült Államok (nagy)követségről a Vatikánba írt levelek révén a pápa és környezete hiteles információkat nyert egy modern kori hitvalló (*confessor*) tanúságtétele alapján is.⁶⁵ Mindezek ismeretében a Vatikán részéről *semmilyen tájékoztatlanságról* nem lehetett szó!

Mindszenty bíboros érseki címétől való megfosztásához előzményként már hozzájárult a II. Vatikáni Zsinat idejére tehető, úgynevezett „keleti politika” kezdete és a Vatikán részéről történő „energikus” kibontakoztatása a hitvallók és vértanúk egyházának nagy lelki és erkölcsi kárára.

XXIII. János pápa 1962-ben meghirdette a II. Vatikáni Zsinatot. Erre az alkalomra azonban – akárcsak az 1958-as pápaválasztási konklávéra – Mindszenty bíboros nem utazhatott ki. Viszont Hamvas Endre, Kovács Sándor és Brezanóczy Pál⁶⁶ a zsinatra *állami* megbízatással érkeztek. Ez pedig a következőkben állott: **el kellett érniük, hogy a zsinat ne ítélje el a kommunizmust, valamint „el kellett intézni” a Mindszenty-ügyet.** 1962. október 9-én XXIII. János pápa magánkihallgatáson fogadta a három magyar főpapot. „Az említett kihallgatáson a pápa a látogatók üdvözlése után azonnal a Mindszenty-ügyre terelte a szót és azt mondta: „*Volo quamprimum casum Cardinalis Mindszenty liquidare*” (A Mindszenty-ügyet mielőbb fel akarom számolni.) Az audiencia végén Brezanóczy Pál még a pápai

⁶³ Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990. Corvina, 1956-os Intézet. Budapest, 2008. 288-289, 291-292.

⁶⁴ Vatikáni garanciák a magyarországi bolsevik rezsimnek. In: Krajsovsky Gábor: Magyar felelőségünk elől elmenekülni nem lehet. Csehimindszent, 2016. május 14. Konferencia előadás szerkesztett változata. 24-27. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_130.pdf

⁶⁵ Somorjai Ádám OSB – Zinner Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza.* Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló, Budapest, 2016.

⁶⁶ Brezanóczy Pál egri érsek „Kékes Pál” fedőnévvel szerepel a beszerzett püspökök listáján. In: Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990. Corvina, 1956-os Intézet. Budapest, 2008. 288, 291.

rezidencia folyosóján ujjával csettintve azt mondta társainak: „Látjátok, többet értünk el, mint reméltük.”⁶⁷

Mindszenty bíboros mindezen tényeknek szomorú végkifejletéről az alábbiakat írja Emlékirataiban: „A magyar egyház jelenleg olyan állapotban van már, hogy vezetőit az ateista rendszer nemcsak a maga iránti hűségre tudja kényszeríteni, de fondorlatos módon magának a vallásos hitnek az elsorvasztására is képes felhasználni őket, s így lényeges értelemben alig lehet már tovább rombolni rajta. A bolsevizmus fél évszázadnál hosszabb története mutatja, hogy nincs az Egyháznak olyan gesztusa, amelynek ellenértékeként a rendszer felhagyna a vallásüldözéssel. Ez a kommunizmus lényegéből, ideológiája belső szerkezetéből folyik.”⁶⁸

Montrealban pedig a következőt nyilatkozta: „Az egyháznak mindig szüksége volt és szüksége van ma is a hit tanúira.”⁶⁹ Mindszenty József – a hamisan értelmezett koegzisztencia és a vatikáni keleti politika áldozataként – életének utolsó négy esztendejét külföldi száműzetésben kényszerült leélni. A San Franciscóban 1974. december 22-én magyar nyelven pontifikált szentmiséjéből idézve megállapítható a „mindvégig való kitartás” kegyelme. Neki, mint börtönöket, félrabságot és száműzetést ártatlanul elszenvedettnek volt erkölcsi alapja az alábbiakat nyilatkozni: „Most, öreg fejjel hálát adok az Istennek. Miért? Sokan nem ismerték, mi a kommunizmus. Én megtapasztaltam a magam számára, majd kötelezettséget éreztem magamban minden fölhajtható adat nyomán megszerezni külföldről, és otthonról is az alapos információkat. Velem nem történt meg, hogy én is behódoljak a most már egy negyedszázada itt települő, és annyi embertelenséget az istentelenség után elkövető rendszernek. Ez elhatározásomért most is napról napra az Istennek hálát adok.”⁷⁰ Ennek az elhatározásnak erkölcsi nagysága a legújabb kutatási adatok ismeretében még inkább megmutatkozik: „(...) még a legoptimistább becslés szerint is a püspöki kar 64%-a hálózati személy volt! (...) 1969 után mindenesetre az érsekek minimum 80%-a ügynök volt.”⁷¹ Mindezt alátámasztandóan, az alábbiakban (irodalmi adatok alapján) közlésre kerül a Pápai Magyar Intézet (PMI) 1964-es,

⁶⁷ Mester István római prelátnak közlése Adriányi Gáborral, 1971-ben. Értesüléseit Kovács püspöktől kapta. In: Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 36. /XXIII. János pápa képes volt azt mondani Mindszentyre, hogy *liquidare* – egy olyan emberre, akit a kommunisták összeverték, megkínóztak! Teljesen fellazították az egyházi életet és szétzüllesztették, a hitéletet, mindent tönkretettek. Erkölcstelen papokat raktak vezető helyekre, akik zsarolhatók voltak./

⁶⁸ Mindszenty József: Emlékirataim. Helikon Kiadó 2015. Szerkesztő: Soós Viktor Attila. „Amiért nem mondhattam le” című fejezet. 517.

⁶⁹ Életünk – 1973. szeptember 19. Mindszenty bíboros nyilatkozata Montrealban.

In: „Sampson Frank” ÁBTL 3.2.1. Bt-862/4

⁷⁰ Dr. Jaszovszky József: Mindszenty, a főpásztor Észak-Kaliforniában. A szerző kiadása. Menlo Park, Kalifornia 1980. 129-130.

⁷¹ Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956-1990. Corvina, 1956-os Intézet. Budapest, 2008. 291.

kizárólag a magyarországi kommunista rezsim érdekeit szolgáló „megállapodás”-t követő, 1964 és 1987 közötti rektorainak az állambiztonság szerveinél nyilvántartott fedőnevükkel történő megnevezése.⁷²

1964-1965: **Dr. Csepregi Ignác** (III/I-es fedőneve „*Novák Rudolf*”, III/III-as fedőneve „*dr. Szabó*”)

1965-1968: **Dr. Zemplén György** (III/I-es fedőnevei „*Wittmann Karl*”, „*Zoltán János*” /”*Jánosi Zoltán*”/)

1968-1972: **Dr. Fábíán Árpád** (III/I-es fedőneve „*Beron Ludwig*”, III/III-as fedőneve „*Alfonz*”)

1972-1979: **Dr. Bagi István** (III/I-es fedőneve „*Blanc*”)

1979-1987: **Dr. Dankó László** (III/III-as fedőnevei „*Körmöczi*”, „*Bajai Péter*”)⁷³

Szabó Gyula fent nevezettekkel kapcsolatosan az alábbi, elgondolkodtató megállapítást teszi. >Érdekes, hogy a PMI rektorai (többnyire – KG) rövid életűek voltak. Zemplén György 67, Fábíán Árpád 60, Bagi István 55, Dankó László 60 évet élt. Ha ez egy esetben fordult volna elő, bizonyára a „véletlen” művének tekinthetnénk; mindannyian korán elmentek az élők sorából. A lelkiismereti és idegi terheket nem tudták elviselni s ez felőrölte őket, vagy más oka is lehetett viszonylag korai haláluknak? Valószínűleg nem lehet büntetlenül karrieristának lenni. A hívő ember esetében pedig Isten előtt is el kell számolni mindennel. Aki ezzel szembesül, vagy megtér és megváltozik, vagy belülről felőröldik és tönkremegy. Valószínűleg ezen a folyamaton mentek keresztül a PMI (fent felsorolt – KG) rektorai s elképzelhető, hogy ezért haltak meg (viszonylag – KG) nagyon fiatalon.<⁷⁴

⁷² Szabó Gyula: A Pápai Magyar Intézet, mint a magyar hírszerzés előretolt bástyája (1963–1989) Püski – Budapest, 2011. 71-103. Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990. Corvina, 1956-os Intézet. Budapest, 2008. 288-289, 291-292.

⁷³ III/I – BM hírszerzés, III/III – BM belső elhárítás, 1962 és 1989 között

⁷⁴ Szabó Gyula: A Pápai Magyar Intézet, mint a magyar hírszerzés előretolt bástyája (1963–1989) Püski – Budapest, 2011. 89.

Zárszó

Mindszenty József 1945. január 1-én Sopronban,⁷⁵ még a világháború alatt kelt újévi pásztorlevelében többek között az alább idézett gondolatokat írja. Ez ad eligazítást ma is, ebben az Istentől és józan gondolkodástól egyre inkább elrugaszkodó korban és világban.

„De bízom a legzordabb megpróbáltatások közepette is a felettünk örökdő, gondviselő mennyei Atyában, a mi Atyánkban, akinek mi féltett kincsei, gyermekei vagyunk, és akinek a tudtán kívül egyetlen hajszál se eshetik le fejünkről (Mt 6,25-26). Örökdik felettünk az ide-oda hullámzó harcok és megaláztatások gomolyagában is. Mi hívők a történelmet inkább hatalmas szövőszéknek látjuk, amelyen, mintha ilyen és olyan hatalmasok szónék a történelem új vásznát vérvirágokkal; pedig Isten vászna készül, a szövő takácslegények az ő művén dolgoznak engedelmesen vagy ellene lázadozva. Isten szóttese készül vérben, szenvedésben, vonaglásban és Isten keze játszik a világtörténelem ma orkánban süvöltő nagy orgonáján. Dolgozik vérben, kereszttel a lelkünk javán. Bízunk törhetetlen bizalommal a Magyarok Nagyasszonyában; könyörgő, sokszor tapasztalt, lehajló anyai jósága révén feltűnik majd nemzetünknek viharon-vészen át az a part is, amelyet mi most nem is látunk, de még elgondolni sem tudunk. Igaz ugyan, hogy mi nagyon megfogyatkoztunk a gyermeki kegyeletben; de ő mégsem szűnt meg édesanyának lenni. Jézus és Mária szíve lesz a menedékünk! A két drága Szív hoz békességet és szabadságot Anyaszentegyháznak, Hazának.”⁷⁶

⁷⁵ Mindszenty József – akkor veszprémi püspök – 1944. december 28-tól 1945. április 1-ig Sopronban, az Isteni Megváltó Leányai zárdájában raboskodott. Szabó Csaba: Mindszenty József veszprémi püspök letartóztatása és fogsága Sopronban 1944/45-ben. In: Soproni Szemle 2006. LX. évfolyam 1. szám 4. http://epa.oszk.hu/01900/01977/00230/pdf/EPA01977_soproni_szemle_2006_1_001-018.pdf

⁷⁶ Mindszenty József püspök újévi pásztorlevele, 1945. január 1. (VÉL I.1.2. 1945/I. 2-3.) In: Folytonos fegyverpogás közepette – Források a veszprémi egyházmegye második világháborús veszteségeiről I. Szerkesztette: Varga Tibor László. Veszprém, 2015. 31.